

KEES QUIRIJNS

Maanheuvel

PAPIEREN TIJGER

© 1993 Kees Quirijns, eerste druk
© 2018 Kees Quirijns, tweede druk
© 2018 Stichting Uitgeverij Papieren Tijger

Omslagontwerp: Marc Heijmans
Boekverzorging: Lidewij Snelders
Drukwerk: Ipskamp Printing

ISBN 978 90 6728 339 7

NUR 300

Alle personages en gebeurtenissen in dit boek zijn fictief. Iedere overeenkomst met de werkelijkheid berust op toeval.

Die ochtend om tien uur werd Maanheuvel wakker. Het licht, een koud, noordelijk schijnsel, kwam door de doorzichtige overgordijnen naar binnen. De contouren van overdrijvende wolkenvelden maakten dat de intensiteit ervan voortdurend veranderde.

Hij woelde met een voet over het afgegleden laken, wat de deken in al zijn ruwheid tegen zijn naakte been manifesteerde. Zijn ogen herkenden nu nog slechts de omtrekken van licht en donker, maar toen hij ze langzaam opensperde, zag hij de versleten gordijnen die met touwen aan een oude koperen rail waren opgehangen.

Hij trok het laken met zijn handen naar boven, zodat zijn beide voeten bloot kwamen. Hij pakte zijn bril van het nachtkastje, zette hem voorzichtig op en bestudeerde de rode vlekken op zijn benen. Het witte vel rondom de vlekken had een blauwachtige, metalen glans. De aderen waren iets donkerder blauw. Ze lagen stil en klopten niet; het leek alsof het bloed was gestold of bevroren.

Vorzichtig legde hij de deken over beide voeten, rolde zijn hele lichaam erin, legde de bril op het nachtkastje, sloot zijn ogen en probeerde weer te slapen. Het licht bleef hem echter bestoken, zelfs door zijn gesloten oogleden heen, zoals een lasser vanachter zijn kap nog steeds een fletsblauw schijnsel ziet.

Plotseling voelde Maanheuvel een aandrang in zijn blaas. Hij moest verschrikkelijk pissen, maar beseftte dat zijn blote voeten bij het opstaan contact zouden maken met het koude zeil. Met afschuw dacht hij aan de martelgang naar de wc. Eerst het ruwe tapijt dat zijn voetzolen zou schrijnen en dan de vreselijke kou die in zijn benen zou trekken zodra hij op het grijs met witte graniet stond.

Hij zuchtte en probeerde tevergeefs zijn aandrang te verminderen door aan iets anders te denken. Even speelde hij met de gedachte om het maar te laten lopen en vervolgens naar een droog gedeelte van het bed te rollen. Vroeger deed hij dat weleens, als hij dronken was thuisgekomen. Maar hij voelde dat hij ook moest schijten. Twee in een, dacht hij, twee soorten afscheiding van het menselijk lichaam.

Hij ging met zijn tong langs zijn droge lippen. Heel even overwoog hij dat hij misschien ook nog moest kotsen, maar deze gedachte liet hij varen toen hij besepte dat hij de vorige avond maar weinig had gedronken. Vaag herinnerde hij zich een bittere smaak, het moest bier zijn geweest. Hij dacht nog even aan de boterham met kaas die hij voor het slapen gaan had genuttigd. Vandaar dat hij naar de wc moest: alles was te herleiden tot voorafgaande gebeurtenissen. Wie niet eet, zal ook niet schijten. Drinkt men niet, dan pist men niet, maar men kan niet eten zonder te drinken. Drinken zonder tevens vast voedsel te gebruiken kon wel, en dat deed hij soms ook weken achtereen.

Langzaam richtte Maanheuvel zich op. Hij had een wit hemdje met een blauwe rand aan, een zogenaamd Engels witje, en een onderbroek waarvan hij iedere dag overwoog die eens te laten stomen bij de chemische wasserij op de hoek. Maar elke dag bleek de stomerij net gesloten, of ging hij eerst op het postkantoor zijn uitkering halen en vergat hij voor hij wegging zijn onderbroek uit te trekken, of stelde hij het gewoon nog een dagje uit.

Ook vandaag, een dag midden in de maand, besloot hij morgen toch eindelijk eens actie te ondernemen. Hij zette zijn bril op en keek naar de kleuren van zijn onderbroek: geel, bruin en zwart kwamen langzaam op, zoals de ochtendschemering door de stijgende zon alle kleuren doorloopt.

Voorzichtig stak hij zijn benen buiten het bed en liet de kou die buiten de deken in de kamer hing, langzaam op zich inwerken. Hij was als de zwemmer die zijn lichaam langzaam aan het koude water van het zwembad laat

wennen. Vervolgens zette hij een teen op het ijskoude zeil, trok hem onmiddellijk weer terug en rolde zich opnieuw helemaal in de deken.

Hij keek hulpeloos naar het koude noorderlicht en overdacht serieus een overdosis slaatabletten te slikken, zijn bed vol te pissen en onder te schijten en daarna te sterven. De politie zou hem, nadat de burens op het alarmnummer een ondraaglijke stank hadden gemeld, na vele maanden wel vinden te midden van uitgedroogde uitwerpselen en hard geworden lakens. Maar hij deed het niet, want ook voor de slaatabletten moest hij het koude zeil op en dan kon hij net zo goed doorlopen naar de wc. Hij zou zich afvegen, doortrekken, koffiezetten, de radio aanzetten en brood smeren.

Maanheuvel rilde en rolde zich weer in de ruwe stof van de deken. Was er wel wc-papier in huis? Was er koffie? Waren er filters? Kon men wc-papier als koffiefilter gebruiken? Is een koffiefilter geschikt om er effectief de aars mee af te vege? Ineens kreeg hij een briljant idee: hij zou een krant gaan uitgeven op filterpapier, dan hoefde men slechts een abonnement te nemen om te kunnen lezen, koffiezetten en de billen afvegen.

Maanheuvel was nu klaarwakker, of liever: het genie Maanheuvel ontwaakte op 12 december 1991 om circa kwart over tien in zijn eenvoudige behuizing op het adres Lepelstraat 5, driehoog. Hij nam zich voor binnen vijf minuten naar de wc te gaan. Maar eerst moest hij eens uitzoeken hoe dat nu precies zat met dat 'moeten'.

Beïnvloedt de druk op iemands blaas rechtstreeks zijn of haar instinct tot lozing? Of is het zo dat de woorden 'ik moet hoognodig pissen' als een urgente mededeling op een schermje in iemands hersens aan- en uitflitsen? Trouwens, hoe grof zijn de termen waarin men over pissen of schijten denkt? Zijn die anders dan de woorden die men in spreektaal bezigt? Wat gaat er om in het hoofd van een staatshoofd als de natuur roept?

Met dit soort vragen hield Maanheuvel zich bezig voordat hij dan – eindelijk – zijn blote voeten op het zeil zette. Het ijskoude gevoel dat hierop volgde, ging direct naar zijn hersenen, zonder dat daar woorden aan te pas kwamen. Het was ijskoud, zeer koud, Jezus Christuskoud, steenkoud, striemend koud, Siberisch koud of talloze andere aanduidingen van koud, en deze doordringende koude drong zijn aandrang tot pissen enigszins terug.

Nu waren Maanheuvel gevallen ter ore gekomen van mannen op middelbare leeftijd, die hun pis zodanig lang hadden opgehouden, dat ze ten slotte niet meer uit vrije wil konden lozen, maar pas in een ziekenhuis, met een in de penis ingebrachte plastic buis, van hun vreselijke aandrang verlost konden worden. Daarna kostte het weer op gang brengen van het normale plaspatroon de grootste moeite. Indachtig deze ellende stond hij op, liet laken en deken van zich afglijden, nam een paar voorzichtige stappen over het zeil van de slaapkamer, strompelde over de ruwe mat in de gang en deed de wc-bril omhoog.

Kijkend naar de roestige stortbak haalde hij zijn geslachtsdeel uit zijn gore onderbroek. De urine kletterde gehorig en rechtstreeks in het water van de pot, een moderne zogenaamde diepspoeler. Met weemoed dacht hij terug aan de wc-potten van vroeger. Dat waren vlakspoelers, dat wil zeggen dat ze van een soort plateau waren voorzien waarop de excrementen bleven liggen, zodat men alle gelegenheid had ze na gedane arbeid even te inspecteren op wormpjes, onverteerde etensresten, bloed en andere ongerechtigheden. Ging het om grote hoeveelheden, dan was de kracht van het uit de stortbak stromende water – dat in de valpijp een flinke snelheid en kracht ontwikkelde – niet altijd bij machte het vlak in één keer schoon te spoelen. Dit euvel kon men voorkomen door van tevoren een stukje wc-papier op het vlak te leggen.

Maanheuvel besloot het schijten nog even uit te stellen. Hij trok door en liep naar de keuken. Nu kan men in een keuken volgens drie modellen of strategieën te werk gaan.

Het eerste en meest voorkomende model is alle vaatwerk en bestek direct na gebruik af te wassen. Dit is dezelfde procedure die sommige automobilisten volgen: zij gooien hun tank vol als hij pas halfleeg is. Het tweede model is door te gaan tot er geen schoon vaatwerk of bestek meer beschikbaar is en daarna alles af te wassen. Te vergelijken met de automobilist die doorrijdt tot de tank leeg is en vervolgens een benzinestation opzoekt.

Bij het derde, door Maanheuvel gebruikte model zoekt men uit de vuile afwas de minst vuile dingen die op dat moment noodzakelijk zijn en maakt die onder de koude kraan schoon. De automobilist die, als zijn tank leeg raakt, altijd voor tien gulden tankt.

Maanheuvel pakte de gebruikte papieren filter met koffie en wierp deze in de vuilnisbak. Nadat hij had geconstateerd dat het kartonnen doosje met filterzakjes leeg was, liep hij nogmaals over het harde matachtige tapijt in de gang en scheurde op de wc een dubbel velletje toiletpapier af. In de keuken teruggekomen, bekleedde hij daarmee voorzichtig de filterhouder van het koffiezetapparaat, strooide er twee schepjes snelfilter gemalen koffie op, zette het apparaat aan en liep terug naar de slaapkamer, waar hij huiverend op de rand van het bed ging zitten. Het idee om de gashaard aan te steken liet hij varen, omdat hij geen lust had om tevergeefs naar lucifers te zoeken.

Door het raam zag hij zwartachtige slierten voorbijrijven, wolken die zich in de loop der dag, het verkeer in de straten hinderend, van natte sneeuw zouden ontlasten.

Het liep tegen elven toen Maanheuvels ogen zijn sokken zochten en vonden. Een ervan lag in een prop op de grond, het andere exemplaar zat nog half in de pijp van zijn eveneens op het zeil neergeworpen – geruite broek. Iedere avond nam hij zich voor de broek net als zijn jasje over de stoel te hangen maar nog nimmer was hij wakker geworden zonder dat zijn broek als een stuk oud vuil op de grond lag.

Hij hield nu de palm van zijn hand, iets gekromd zodat het een soort kommetje werd, één centimeter van zijn lippen en ademde met wijd opengesperde mond zachtjes uit. Direct daarna snoof hij de in het vlezige kommetje opgevangen adem op. Hij bespeurde een weeë, zurige lucht. Met wrevel moest Maanheuvel erkennen dat hij weer eens behoorlijk uit zijn bek stonk. Straks, na het tanden poetsen, zou hij op dezelfde wijze een nacontrole uitvoeren.

Hij liet een langzame wind en voelde de warme, smerige lucht langs zijn lichaam opstijgen. Terwijl hij de stank opsnoof, vergeleek hij het aroma met de geur die hij uit zijn mond had geroken. Beide waren walgelijk en smerig, maar zijn voorkeur ging uit naar de geur van zijn wind: eerlijk, robuust en constant. De stank uit zijn mond daarentegen varieerde met wat hij had gegeten of gedronken. Het lichaam is net een stoomlocomotief, peinsde Maanheuvel, het blaast de geur van de gebruikte brandstoffen er van voren, van achteren en via de poriën in rijke geurschakeringen weer uit.

Hij dacht aan vroeger, hoe hij moest kotsen wanneer hij op de trap de altijd aanwezige koollucht bij de burens rook en, zijn adem inhoudend, naar boven rende, op bed neer viel en haastig en buiten adem de neutrale geur van zijn kamer opsnoof. Hoe zat het trouwens met de herinnering aan een bepaalde lucht? Kan men, denkende aan luchtjes van vroeger, deze zonder tussenkomst van de neus ruiken? Kan men er – opnieuw – misselijk van worden, ook al zijn die geuren fysiek niet aanwezig? Hoe zou het binnenste van iemands hoofd ruiken, wanneer een hersenchirurg zojuist de schedel heeft gelicht?

Maanheuvel trok zijn sokken aan, pakte zijn overhemd en rook aan het deel dat de oksels bedekt. De geur was redelijk te noemen, althans niet bedorven, en hoewel de rand van de boord al donker was geworden, trok hij het hemd toch aan. Hij knoopte het dicht, bukte zich naar zijn broek en trok het verkreukelde textiel omhoog, tot over het hemd. Hij haalde de bretels, die niet los waren geweest,

naar hun vertrouwde plek op zijn schouders, pakte het jasje van de stoel en knoopte het dicht. Hij bemerkte zoals altijd dat er een knoop ontbrak, ging voor de spiegel staan, zette zijn bril definitief op en ontblootte de drie bruine tanden die hem nog restten.

Had het nog zin ze te poetsen? Hij kon net zo goed een centimetertje tandpasta uit de tube knijpen en dat, roerend met zijn tong, in zijn mond laten smelten. Dat zou een zekere bescherming geven tegen de bedorven lucht die uit zijn mond kwam en die er soms voor zorgde dat anderen uit zijn buurt vluchtten wanneer hij in de supermarkt boodschappen deed.

Zorgelijk liep hij naar de keuken. Hij poetste zijn tanden kort en weinig effectief met een oude, wit uitgeslagen borstel die zijn beste tijd had gehad, bewoog zijn tong door zijn met schuim gevulde mond en slikte het witte goedje door. Daarna reinigde hij onder de koude kraan één kopje. Een restant opgedroogde suiker op de bodem dat hij niet wegreeg bedekte hij door er hete koffie op te gieten. Hij roerde, zette het kopje aan zijn mond en nam enkele korte teugjes. Een weldadige warmte verspreidde zich door zijn lichaam.

Op zijn sokken staand overzag hij de puinhoop van opgestapeld vuil vaatwerk, gemorste koffie, de restanten van de boterham met kaas die hij de vorige avond, laat thuisgekomen, nog had verorberd. Zwijgend bekeek hij de minuscule keutels ernaast, en concludeerde dat er die nacht of 's ochtends vroeg weer muizen over het aanrecht moesten hebben gelopen, die stukjes kaas hadden gegeten en daarna naar hun holen onder de keukenkastjes waren teruggegaan.

De week daarvoor nog had hij de gaten voor de zoveelste keer dichtgesmeerd met cement dat hij, zonder het te vragen, op straat bij een aannemer had weggenomen. Zouden die muizen nieuwe gaten hebben geknaagd of hadden ze met vereende kracht de hard geworden balletjes cement weggedrukt? Hij opende de keukenkastjes en hoorde

geritsel in het donkere binnenste. Hij dacht aan de dodelijke muizenkorrels die in de handel waren en die muizen, als ze ze opaten, hevige maagkrampen bezorgden waarna ze, in de verste uithoeken van hun gangenstelsel, verstijfden en versteenden.

Deze verschrikkelijke dood overdenkend liep Maanheuvel naar de slaapkamer, waar een wel zeer bedompte atmosfeer heerste. Zou hij het schuifraam enkele centimeters openen zodat de striemend koude noordenwind kon binnenkomen? Met zijn voeten viste hij vanonder het bed twee schoenen vandaan, waaraan enkele stofballen kleefden. Toen hij zich bukte zag hij onder het bed een schier eindeloze stofmassa. Hij zou zijn bed moeten verschuiven om met stoffer en blik het stof van het zeil te verwijderen, maar niet nu, in godsnaam niet vandaag.

Donkere wolken schoven voorbij in het statige noorderlicht. Buiten zag hij verveloze balkons en daken met televisiemasten. De eigenaars waren te lui geweest om ze na de komst van de kabeltelevisie te verwijderen. Op de balkons zag hij duiven zitten, grijze, slecht gevederde vogels met kromme poten, die de balkons en vensterbanken onderschetten met hun bijtende excrementen. Om dit te voorkomen hadden sommige mensen kippengaas gespannen over het verveloze, groen uitgeslagen en vermolmd houtwerk.

Maanheuvel huiverde. Met veel pijn en moeite slaagde hij erin het schuifraam twee centimeter te openen. Een snijdende wind sloeg tegen zijn blote, gevlekte handen. Hij trok zijn bestofte schoenen aan, waarvan de groezelig geworden vetes in geen maanden los waren geweest. Zijn blik viel op de versleten dekens en het losgewoelde onderlaken, dat schaamteloos de goor gevlekte matras onthulde, en daarna op een geel en zwartgevekt dier, dat hij eens op een kermis had gewonnen. Het katachtige beest had een vuilwitte bef en in zijn scheve kop, waarin een vijftal harde, plastic snorharen waren geplant, stonden twee glazen ogen die Maanheuvel op een bijna verwijtende manier aanstaarden. Hij gaf het beest een woedende trap waardoor het

dwars op het zeil kwam te liggen. De treurige ogen bleven hem aanstaren. Maanheuvel beseftte dat nogmaals trappen geen enkele zin had. Trillend van stille woede gooide hij de slaapkamerdeur achter zich dicht.

Op de wc deed hij de bril omlaag, haalde zijn bretels naar beneden, knoopte zijn broek los, schoof deze samen met zijn onderbroek in één beweging naar zijn voeten en liet zich voorzichtig op de koude bril zakken. Even sloot hij de ogen en hij liet alvast een warme wind ontsnappen, waarvan de lucht direct het kleine hokje bezwangerde. Hij zette zijn hoornen bril af en zag nog slechts een wazige beige vlek op de plaats waar de dichte deur zich moest bevinden. Langzaam ontlastte hij zich. Hij genoot van het trage ontsnappen van de afgewerkte stoffen, zoals men bij het nuttigen van edele spijzen niet schrokt maar het voedsel, langzaam en goed kauwend, in een stapvoets beginnend crescendo, richting slokdarm dirigeert.

Tien minuten genoot hij van deze ochtendceremonie, die iedere dag op dezelfde tijd en plaats en met dezelfde eenheid van handeling werd opgevoerd, als een middeleeuws toneelstuk. Maar toen hij zijn achterwerk wilde reinigen bemerkte hij met een schok dat de rol te weinig papier bevatte om dit intensief en goed te kunnen doen. Straks, in de supermarkt, zou hij zes rollen kopen en een pak koffie-filters jatten.

Nadat hij had doorgetrokken, liep hij naar de keuken. Hij hoorde hoe de stortbak zich ruisend met vers water vulde, en tevreden schonk hij zich nog een tweede kopje koffie in. In de kamer liet hij zich op de bank vallen en begon in een huis-aan-huiskrantje van Jac. Hermans afwezig de aanbiedingen van de week te bekijken.

Na een tijdje stond hij op en keek uit het raam de straat in. Het was stil, een enkele oude auto stond tegen het trottoir en aan het einde van de straat tornden twee bejaarde vrouwen met boodschappen tegen de wind op. Het was duidelijk te zien dat ze het moeilijk hadden met hun zware, met flessen frisdrank en aanbiedingen gevulde plastic

tassen. Met vereende krachten liepen ze tegen de nu kenmerkend snijdend koud geworden noordoostenwind in. Ze hadden hun sjaals half over hun gezicht geknoopt en droegen dikke laarzen van kunstbont onder armoedige winterjassen die plooiën trokken over hun uitgedijde lichamen.

Hoe opmerkelijk is toch de congruentie in leeftijd, kleding en lichaamsgewicht, peinsde Maanheuvel, en hij huiverde. Zo zou zijn vrouw er nu hebben uitgezien, als ze een paar jaar eerder niet een plotselinge, gewelddadige dood was gestorven.

Daarna was alles misgegaan.

Maanheuvel draaide zich om en zag op de pendule dat het inmiddels tegen twaalfen liep. Hij moest zijn jas repareren. De voering moest worden verstevigd, naald en ijzergaren lagen reeds op tafel gereed. Hij haalde de jas van de kapstok en controleerde of de voering aan de onderkant nog sterk genoeg was. Hier en daar naaide hij er enkele steken bij. Hij controleerde of de zakken een open verbinding hadden met de voering. Daartoe liet hij zijn handen vanuit de zakken in de voering glijden. Vervolgens zocht hij in de lijst met Jac. Hermanswinkels een zaak die niet direct in de buurt maar ook weer niet te ver weg was. Zijn vinger bleef steken bij de vestiging in de Van Woustraat. Tien minuten lopen.

Hij liet koud water in een pannetje lopen, zette het op en pakte een spiegel, een kwast, scheerzeep en een krabbertje. Hij verzuimde nooit zich te scheren. Het hete schuim op zijn gezicht deed hem goed. Het was net als met alcohol, het verwarmde en verjongde hem. Hij staarde in de kleine ronde spiegel en haalde het schuim met enkele halen van het krabbertje weg. In zijn halfgeopende mond waren de drie bruine, weggeteerde tanden duidelijk zichtbaar. Zijn bril was donker en bedekte grotendeels de rimpels rond zijn ogen, maar vanonder het schuim kwam een gladde huid tevoorschijn.

Hij trok zijn regenjas aan, stak de handen diep weg in de zakken en voelde ruimte tussen de voering en de jas. Hij

stak de huissleutel bij zich, liet de buitendeur in het slot vallen, stapte het portaal op en liep de houten trap af naar beneden. Halverwege zag hij bij de buurvrouw twee lege melkflessen staan. Vliegenvlug stak hij een ervan in zijn zak en liet hem langzaam in de voering zakken.

‘Even oefenen,’ mompelde hij.

Buiten voelde hij de ijzige noordoostenwind meteen door zijn regenjas dringen. Hij zette zijn kraag op en liep de Lepelstraat uit, richting Onbekendegracht, waar hij de lege fles in het water wierp. Hij stak de brug over. Rond de boten op de Amstel was al ijsaanslag te zien. Maanheuvel staarde over het water en vroeg zich af wanneer het zou bevroren. De vorst zou honger met zich meebrengen, de muizen zouden zich, opgejaagd door de koude, meester maken van het huis. Maar zelf zou hij geen hongerlijden.

Maanheuvel haalde diep adem, trok zijn gezicht in een kalme, uitdrukkingloze plooi en ging op weg naar de Van Woustraat.